

ایمنی در سوانح و امداد و نجات برای گروه های خاص

(بخش سوم: زنان)

برنامه ریزی برای کاهش خطر بلایا و آمادگی برای مشارکت عادلانه و فعال همه ی جنسیت ها و گروه های سنی در این برنامه ها اقدامات بسیار حیاتی هستند اما متأسفانه اغلب در مدیریت سوانح نادیده گرفته می شوند. برای مؤثر بودن برنامه ها، مسئولین باید بدانند که چگونه جنسیت بر آسیب پذیری و خطر بلایا در جوامع مختلف تأثیر می گذارد. ذینفعان همچنین باید از رهبری و ظرفیت زنان برای ایجاد تاب آوری بیشتر در جوامع مستعد به وقوع بلایا حمایت کنند.

چرا زنان به طور نامتناسب (نسبت به مردان) تحت تأثیر قرار می گیرند؟

نابرابری های جنسیتی موجود در سراسر جامعه، آسیب پذیری زنان را در برابر بلایا و تأثیرات آن افزایش می دهد. در بسیاری از جوامع، نقش ها و مسئولیت های متفاوتی که زنان در خانه برعهده دارند، در مواقع بلایا و شرایط اضطراری، بار سنگینی بر آنها تحمیل می کند و در مقایسه با مردان صدمات بیشتری مواجه می شوند. هنگام وقوع فاجعه، احتمال

مرگ زنان و کودکان 14 برابر بیشتر از مردان است که نشان دهنده خطرات نا متناسبی است که با آن روبرو هستند.

بر اساس گزارش مربوط به کاهش ریسک سوانح سازمان ملل متحد [UNDRR](#)، نابرابری جنسیتی، همراه با بحران های آب و هوا و محیط زیست، بزرگترین چالش توسعه پایدار در زمان حاضر است. زنان و دختران با خطرات و نیازهای متفاوتی روبرو هستند که اغلب نادیده گرفته می شوند، از عدم دسترسی به مراقبت های بهداشتی جنسی و باروری تا افزایش مواجهه با خشونت مبتنی بر جنسیت.

برخی از موانعی که مانع از پرداختن به این مسائل می شود، فقدان داده های تفکیک شده جنسی، سن و ناتوانی، عدم مشارکت زنان در موقعیت های تصمیم گیری، و فقدان تحلیل جنسیتی در مدیریت بلایا و خطرات اقلیمی و آب و هوایی است. این موانع را می توان با غلبه بر نابرابری جنسیتی در حوزه ی کاهش خطر بلایا و اقدامات بشردوستانه که می تواند اثرات بلایا را کاهش دهد و فرصت هایی را برای زنان و دختران ایجاد کند و همچنین قرار گرفتن در معرض خطرات را برای تمام جنسیت ها متعادل کند کاهش داد.

بر اساس گزارش یک مطالعه بلندمدت از 141 کشور در دوره 1981 تا 2002، سوانح طبیعی و بزرگ امید به زندگی زنان را بیشتر از مردان کاهش می دهد. به عبارت دیگر، اثرات مرگ بار و سنگین بلایای طبیعی (و تاثیرات بعدی آنها) بر به طور متوسط زنان را بیشتر از مردان در معرض نابودی قرار می دهد یا زنان را در سنین پایین تر از مردان، از بین میبرد.

برنامه کاهش خطر بلایای طبیعی و پاسخگویی به مسائل جنسیتی

برنامه ریزی کاهش خطر فاجعه DRR، باید پاسخگوی مسائل جنسیتی باشد و رویکردی داشته باشد که تفاوت ها و موضوعات مبتنی بر جنسیت را در طراحی سیاست ها، استراتژی ها، طرح ها یا برنامه ها در نظر بگیرد و برابری جنسیتی را در اجرای آنها ترویج کند. تأثیر هنجارها، نقش ها و روابط جنسیتی بر زندگی افراد در فرهنگ ها و جوامع مختلف برای درک و کاهش خطر فاجعه حیاتی است. تبعیض جنسیتی اغلب کنترل زنان و دختران را بر تصمیماتی که بر زندگی آنها حاکم است محدود می کند و دسترسی آنها به منابع و فرصت ها را از بین میبرد.

داده های تفکیک جنسیتی ((GDD

هنگامی که از رویکرد آگاهی جنسی استفاده می کنیم، مهم است که تشخیص دهیم زنان و مردان دارای آسیب پذیری ها، ظرفیت ها، نیازها، تجربیات زندگی و انتظارات متفاوتی هستند. داده های تفکیک جنسیتی - [Gender-disaggregated data \(\(GDD](#) به درک بهتر این تفاوت ها کمک می کند. این به معنای تجزیه ی اطلاعات بر اساس جنسیت هنگام ارزیابی نیازها و برنامه ریزی ها است.

بسیار مهم است که به کاهش خطر بلایا از دیدگاه جنسیتی نیز فکر کنیم. حتی اگر فکر کنیم که نقش‌های جنسیتی ممکن است در طول یک فاجعه تغییر کند، تحلیل جنسیتی می‌تواند به عنوان ابزاری برای درک بهتر پویایی‌های جامعه و نحوه واکنش مردم در بحران‌ها عمل کند. این تجزیه و تحلیل، آمادگی و پاسخ موثرتری را ممکن می‌سازد.

رهبری فراگیر و تصمیم‌گیری

برای موثر ساختن کاهش خطر بلایا، زن و مرد باید به طور مساوی در برنامه ریزی، تصمیم‌گیری و شناسایی فعالیت‌های آمادگی مشارکت داشته باشند. سیاست‌گذاران و دست‌اندرکاران باید نقش‌های جنسیتی یک جامعه را هنگام برنامه ریزی برای بلایا در نظر بگیرند و فعالانه برای گنجاندن دیدگاه‌های جنسیتی در مدیریت بلایا تلاش کنند.

یک تغییر مثبت در شناخت توانایی‌ها و ترویج نقش زنان در جوامع مستعد بلایا به عنوان رهبر وجود دارد. زنان با سازگاری بسیار زیاد، با تغییرات مواجه می‌شوند، و با سازماندهی جمعی و استفاده از دانش سنتی، فعالانه در ایجاد تاب‌آوری در جوامع خود مشارکت می‌کنند. علیرغم وجود چالش‌های بسیار، تجربیات نشان می‌دهد که فقر یا حاشیه‌نشینی یا مشکلات دیگر، زنان را در برابر بلایا یا چالش‌های توسعه منفعل نمی‌کند.

با یادگیری از تجربیات موجود و تمرکز بر نقاط قوت، دانش و تجربه زنان در مدیریت منابع جامعه، جمعیت‌های ملی صلیب سرخ و هلال احمر و سایر نهادهای مردمی و غیردولتی می‌توانند نقش بسیار چشمگیری در مشارکت دادن زنان در برنامه ریزی برای کاهش آثار بلایا و تاب‌آوری بیشتر و تلاش برای بهتر شدن وضعیت جامعه‌ی آسیب‌دیده داشته

باشند. این نیازمند کاهش نابرابری جنسیتی قبل و پس از فاجعه، افزایش تنوع در مشارکت زنان، و انعطاف پذیرتر کردن جوامع در برابر خطرات گوناگون و تغییرات اقلیمی است.

ایمنی، امنیت و جنسیت در مواقع اضطراری

سوانح بسته به ویژگی های فردی و اجتماعی افراد مختلف، تأثیرات متفاوتی دارد. عواملی مانند جنسیت، هویت جنسی، سن، توانایی بدنی، نژاد، ملیت و غیره می توانند بر بهبود و تاب آوری افراد در جریان درگیری و بحران تأثیر بگذارند. شرایط اضطراری همچنین می تواند نابرابری های موجود را عمیق تر کند و به طور نامتناسبی بر گروه های آسیب پذیر مانند زنان، کودکان و سالمندان تأثیر بگذارد.

حداقل استانداردهای حفاظت، جنسیت و توجه به همگان که توسط فدراسیون بین المللی صلیب سرخ و هلال احمر تحت نام ((PGI [Protection, Gender and Inclusion](#) مشخص شده، یک رویکرد یکپارچه برای رسیدگی به علل، خطرات و پیامدهای خشونت و تبعیض ارائه می دهد. این استانداردها به شناسایی نیازها و ظرفیت های مردم برای حفاظت و حمایت از گروه هایی که از کمک رسانی مغفول مانده اند یا به حاشیه رانده شده اند کمک می کند.

[Protection, Gender and Inclusion](#) حداقل استانداردهای حفاظت و ایمنی، جنسیت و مسئولیت پذیری در مواقع اضطراری:

PGI رویکرد IFRC یا فدراسیون بین المللی صلیب سرخ و هلال احمر برای مقابله ی هماهنگ با علل، خطرات و پیامدهای خشونت، تبعیض و طرد افراد در زمان وقوع سوانح است.

حداقل استانداردهای IFRC در زمینه PGI اکنون در ویرایش دوم خود به زبان های انگلیسی، اسپانیایی، فرانسوی و عربی در دسترس است. در همین زمینه یک [دوره آنلاین](#) از طریق سامانه ی آموزش الکترونیکی IFRC در دسترس است، که توصیه میشود همه ی اعضای نهضت و علاقمندان آن را از این [لینک](#) مطالعه کنند.

خشونت جنسی و جنسیتی در بلایا

مشخصاً جمعیت آسیب دیده در سوانح و بلایا می توانند اشکال مختلفی از خشونت مبتنی بر جنسیت (gender GBV based violence) را تجربه کنند. هنگامی که افراد مجبور به تخلیه، نقل مکان یا بازگشت به خانه های خود می شوند، ممکن است با خطرات بیشتر انواع مختلف خشونت جنسی، مانند تجاوز جنسی و فیزیکی، فحشا، ازدواج اجباری، و قاچاق برای سوء استفاده ی جنسی یا کارهای دیگر و حتی بردگی مواجه شوند.

خدماتی مانند ایجاد پناهگاه های امن، اقدامات حفاظتی و امنیتی که از قبل پیش بینی شده ، برای پیشگیری از خشونت جنسی و جنسیتی الزامی ست.

توانمندی های زنان در سوانح:

بررسی توانمندی زنان به خصوص در شرایط اضطرار نیاز به تغییر دیدگاه و توجه خاص به نقش پذیری آنان در برهه های مختلف زندگی را می طلبد.

نیروهای حمایت روانی و اجتماعی سازمان های امداد رسان، با توجه به این رویکرد به نتایج قابل قبولی دست یافته اند.

این اطلاعات ارزیابی شده میدانی بر روی جامعه زنان بعد از زلزله های متعدد نشان می دهد که زنان در اغلب موارد در نجات جان فرزندان و اطرافیانشان هنگام وقوع زلزله نقش فعالی داشتند، اما در بعضی موارد به دلیل ناآگاهی از

اصول ایمنی باوجود تمایل شدید برای کمک به دیگران، نتوانستند چندان مفید واقع شوند که این مهم لزوم توسعه ی آموزش های همگانی به ویژه آموزش زنان را آشکار میکند.

همچنین در تحقیق دیگر نیروهای امدادگران که پس از زلزله ی ترکیه انجام گرفت، مشخص شد که استرس و اضطراب در زنان به مراتب بیش از مردان بوده است و با توجه به مطالعات انجام شده این حالت ناشی از احساس زنان بر عدم امکان کنترل محیط اطراف خود برای نجات جان دیگران بوده است.

نتایج حاصل از این تحقیق نیز بر لزوم مشارکت زنان در فعالیت های آمادگی در برابر حوادث تاکید دارد، که به نظر می رسد می توان با افزایش سطح آگاهی زنان در جامعه علاوه بر رضایت مندی آنان و کاهش استرس های ناشی از وقوع زلزله به مقدار قابل توجهی صدمات احتمالی را کاهش داد.

تحقیقات اجتماعی نشان می دهد که درک فرد از خطرات تحت تاثیر عوامل اجتماعی، تعصبات فرهنگی و روابط شبکه ای می باشد و درک زنان و مردان از خطر متفاوت است و زنان خطر بحران را جدی تر از مردان تلقی می کنند، به خصوص چنانچه این خطر متوجه اعضاء خانواده بوده باشد. شاید یکی از دلایل آن نقش کم رنگ آنان در کنترل مسائل جامعه باشد.

گروهی از امدادگران و متخصصین ویژه ی حمایت های روانی و اجتماعی اعزامی به یک منطقه ی حادثه دیده و متاثر از بلایای طبیعی موضوع "تاثیر عوامل مربوط به شخص گیرنده ی پیام در واکنش نسبت به هشدار وقوع یک خطر" را مورد بررسی قرار دادند. یافته های آنان نشان می دهد که زنان بیشتر احتمال دارد تا هشدار را بشنوند، زیرا آنها بخشی از یک شبکه روابط اجتماعی فعالی هستند که خبر یا اطلاعات هشدار را از طریق کانال های غیررسمی دریافت می کنند. به این ترتیب زنان می توانند هم گیرنده و هم انتقال دهنده خوبی برای پیامهای هشدار و ایمنی در برابر خطرات ناشی از زلزله تلقی شوند.

اینگونه ارتباطات که از آن در ایران به عنوان ارتباطات سنتی یاد می شود دارای سابقه دیرینه می باشد. در واقع ارتباط سنتی بهترین شیوه‌های است که می توان از آن برای اهداف توسعه استفاده کرد . با توجه به مشاهدات جهانی تفاوت زنان و مردان این است که زنان دارای درک متفاوتی از خطرات می باشند.

زنان در مورد خطرات به تعبیری دوسوگرا هستند، در حالی که مردان ریسک ها و مخاطرات را به عنوان بخشی از زندگی می دانند اما زنان بیشتر نگران عوامل مخرب کننده جنگ یا سانحه هستند . مردان در واقع بیشتر مستعد پذیرش رفتار پرخاشگرانه و مخاطره آمیز هستند . از این رو می توان استنباط کرد که مردان خطر جوی هستند در حالی که زنان از خطر اجتناب می کنند ، اما در امر پشتیبانی بسیار موثر هستند.

توجه به حضور موثر زنان و ایفای نقش های مختلف در زمان بعد از وقوع حادثه در زلزله های گذشته در ایران و جهان می تواند گویای حضور موثر زنان در کاهش آسیب های ناشی از حوادث باشد. بررسی سوانح گذشته در ایران و جهان، بیانگر این نکته است که زنان می توانند در ایجاد فرهنگ ایمنی در جامعه، و فعالیت های پیشگیرانه و ضروری پس از بحران های طبیعی به ویژه زلزله نقشهای مهمی را ایفا کنند.

خوشبختانه به گفته ی رئیس سازمان امداد و نجات جمعیت هلال احمر حضور بانوان امدادگر در مأموریت‌های امدادی در سال 1402، ۴۰ درصد افزایش پیدا کرده است.

این مقام مسئول با اشاره به لزوم حضور بانوان امدادگر در مأموریت‌های جمعیت هلال احمر، گفته اند که از سال گذشته، امکان حضور بانوان در عملیات امدادی نسبت به قبل، بیش از پیش فراهم شده است .

موسسه آموزش عالی هلال ایران نیز با همکاری سازمان امداد و نجات و معاونت آموزش پژوهش و فناوری جمعیت هلال احمر در آموزش این قشر از جامعه نقش بسزایی ایفا نموده و مینماید . علاقمندان برای اطلاع از این آموزش ها میتوانند با مراجعه به بخش های مختلف این سایت، نسبت به ثبت نام و شرکت در کلاسهای مجازی یا حضوری و اخذ گواهی نامه معتبر اقدام نمایند .

منابع جهت مطالعه بیشتر :

<https://www.ifrc.org>

<https://www.unwomen.org/en/what-we-do/humanitarian-action/disaster-risk-reduction>

<https://raro.rcs.ir>

<https://www.irna.ir/news/84542789>

<https://preparecenter.org/topic/women-and-gender>

<https://www.mehrnews.com/news/5821762>